

ЗАТВЕРДЖУЮ
Ректор Сумського
державного університету

В. Д. Карпуша

«10» жовтня 2023 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів докторської дисертації Летуновської Наталії Євгенівни на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки», подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Рецензенти д.е.н., проф. Макаренко І. О., д.е.н., проф. Таранюк Л. М. та д.е.н., проф. Чигрин О. Ю. розглянувши докторську дисертацію Летуновської Наталії Євгенівни та наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати докторської дисертації, прийняли такий висновок щодо дисертаційної роботи на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки».

1. Актуальність теми дослідження.

Ключовим вектором реалізації державної політики України є покращення системи забезпечення здорового розвитку. Підвищення рівня здоров'я населення за рахунок збільшення періоду працездатності дає можливість стабілізувати обсяг пропозиції на ринку трудових ресурсів, забезпечити високий рівень продуктивності праці, що уможливорює зростання економічних показників країни. Сьогодні ж показники сфери охорони здоров'я свідчать про критичну ситуацію. За рівнем розвитку здоров'я Україна займає 101-шу позицію зі 167 у рейтингу Індексу процвітання країн світу. За цим показником країна перманентно отримує низькі оцінки. Середня тривалість життя українців на 12 років коротша порівняно з країнами Європейського Союзу. На фоні низької

народжуваності спостерігаються високі темпи зниження кількості населення. У 2023 році додатково необхідно враховувати низку негативних факторів, таких як підвищення смертності через довгостроковий вплив кризи охорони здоров'я, спричинений військовим конфліктом, зниження інвестиційного потенціалу національної економіки у сфері здорового розвитку, виклики в галузі підготовки кадрового складу медичної галузі. В Україні високі показники захворюваності на ВІЛ, при чому оціночна кількість хворих майже вдвічі перевищує кількість поставлених діагнозів: 251 тис. проти 129 тис. (необхідні інвестиції на боротьбу з хворобою в країнах з низьким та середнім рівнем доходу до 2025 р. – до 29 млрд дол.) Для порівняння – у Німеччині ці показники майже збігаються (93 тис. проти 80 тис.), в Італії – 140 тис. проти 124 тис. Загальні фінансові витрати, пов'язані з епідемією ВІЛ в Україні, можуть сягнути 1,3 млрд гривень. Частка своєчасно невиявлених випадків захворювання на туберкульоз складає 23 % (обсяг витрат Всесвітньої організації здоров'я на діагностику та лікування – понад 13 млрд дол.). Україна має один із найнижчих у світі показників вакцинації дітей (рівень охоплення вакциною АКДС – 71 %; від гепатиту В – 77 % (при цьому обсяг необхідних витрат для його елімінації в разі поширення в країнах з низьким та середнім рівнем доходу до 2030 р. – 58,7 млрд дол.), що в обох випадках є нижче світового). Пандемія COVID-19 додала негативного впливу на національну систему громадського здоров'я (в Україні від цього захворювання кількість померлих склала 112,4 тис. осіб, обсяг економічних втрат – 5 % ВВП). Вказані економічні втрати можуть мати негативний довгостроковий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Особливої актуальності набуває не поелементна, а комплексна перебудова системи здорового розвитку національної економіки з урахуванням кращих світових практик боротьби із захворюваннями, стимулювання здорового способу життя, забезпечення доступу до інформації в сфері охорони здоров'я для всіх груп стейкхолдерів.

З огляду на це, тема дисертаційної роботи Летуновської Н. Є. є актуальною, має важливе практичне значення, оскільки пов'язана з вирішенням актуальної науково-прикладної проблеми забезпечення здорового розвитку національної економіки у системі державного управління.

2. Зв'язок роботи з державними чи галузевими науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота Летуновської Н. Є. на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки» виконана в межах

наукових напрямів Сумського державного університету. Зокрема, результати дослідження дисертантки містяться в науково-дослідній роботі «Вплив COVID-19 на трансформацію системи медико-соціального забезпечення населення: економічні, фінансово-бюджетні, інституційно-політичні детермінанти» (№ д/р 0122U000781), у якій авторка брала участь як керівник; у науково-дослідних роботах «Соціально-економічне відновлення після COVID-19: моделювання наслідків для макроекономічної стабільності, національної безпеки та резильєнтності громад» (№ д/р 0122U000778), «Каузальне моделювання колаборації стейкхолдерів при чистому виробництві: узгодження соціо-еколого-економічних протиріч» (№ д/р 0119U101860), «Економіко-математичне моделювання та прогнозування, розроблення методологічних та методичних засад створення дорожньої карти реформування системи охорони здоров'я в Україні з урахуванням поведінкових, соціальних, економічних та правових детермінант» (№ д/р 0121U112685), у яких авторка брала участь як виконавець.

3. Особистий внесок здобувачки.

Здобувачкою детально проаналізована проблематика дослідження, сформована та розроблена основна ідея дисертації, розвинені наукові положення системного підходу до вирішення важливої наукової проблеми забезпечення здорового розвитку з урахуванням системоутворювальних детермінант у системі державного управління економікою. Авторкою визначено етапи трансформації концепції здорового розвитку національної економіки. Досліджено роль здоров'я населення в підвищенні конкурентоспроможності країни. Летуновською Н. Є. наведено аргументи на користь підтвердження гіпотези про роль рівня здорового розвитку як тригера підвищення конкурентних позицій національної економіки. Дисертанткою обґрунтовано, що патерни поведінки населення здійснюють суттєвий вплив на резильєнтність здорового розвитку національної економіки. Досліджено особливості споживчої поведінки в сегменті здорової продукції з відбором восьми відповідних моделей поведінки, що відображають переважаючі стимули ухвалення рішення про купівлю. Математично описано процес прогнозування тенденцій у сфері внутрішньогалузевої торгівлі фармацевтичної продукцією національної економіки з метою обґрунтування пріоритетності атракторів розвитку національного ринку здоров'я та побудови дорожньої карти забезпечення здорового розвитку національної економіки, у якій враховані всі викладені у попередніх розділах положення та наукові висновки авторки.

4. Достовірність положень, висновків та рекомендацій, що сформульовані у дисертаційному дослідженні Летуновської Наталії Євгенівни сумнівів не викликають. Це обумовлено ґрунтовним попереднім теоретичним аналізом науково-методологічного базису та підходів до обрахунку аналізованих авторкою показників, наявністю обширної бази статистичних індикаторів дослідження, використанням математичного інструментарію, що дає можливість оцінити узгодженість думок експертів, визначити критичні значення показників та здійснити перевірку достовірності обрахунків.

5. Наукова новизна одержаних результатів.

Дисертаційне дослідження Летуновської Н. Є. містить нові наукові результати, що підкріплені емпіричними розрахунками. Розроблено підґрунтя системного підходу до оцінювання впливу здорового розвитку на рівень конкурентоспроможності територіальної одиниці національної економіки із застосуванням методу таксонометрії та інструментарію ANOVA моделювання. Уперше розроблено концентричну модель маркетингу здорового розвитку національної економіки, що визначає основні принципи реалізації маркетингової політики в цій сфері, стратегії здорового розвитку залежно від концептів та інструменти взаємодії стейкхолдерів у ланцюзі «держава – регіон – бізнес – населення». Здобувачкою запропоновано науково-методологічний підхід до класифікації моделей поведінки на ринку продукції здорового сегменту. В основу цього підходу покладено врахування різних комбінацій параметрів адресності, емоційності та обізнаності про маркування продукції такого сегменту для визначення ключових критеріїв ухвалення рішення про купівлю продукції за кожною з моделей та обґрунтування потенційно більш ефективного комплексу інструментів маркетингу здорового розвитку.

Авторкою удосконалений інструментарій оцінювання рівня здорового розвитку національної економіки через врахування ступеню важливості системоутворювальних детермінант. Крім того, розвинутий науково-методологічний підхід до кластеризації регіонів країни відповідно до рівня їх здорового розвитку для визначення його головних тригерів та можливих інгібіторів. Був удосконалений інструментарій ранжування моделей організації систем медико-соціального забезпечення населення за рівнем їх ефективності та надані рекомендації щодо можливостей їх імплементації та врахування резервів підвищення результативності окремих національних моделей за умови дії дестабілізуючих факторів.

Удосконалено науково-практичний підхід до виявлення наслідків впливу факторів дестабілізації на розвиток національної системи медико-соціального забезпечення. Емпірично обґрунтовано вплив поведінкових патернів населення на стійкість сфери здоров'я національної економіки до факторів дестабілізації та, зважаючи на це, описано перелік рекомендованих заходів національного масштабу щодо промоції здорового способу життя для забезпечення резильєнтного стану в сфері здоров'я населення. Розвинено дорожню карту забезпечення здорового розвитку національної економіки, що включає основні напрями та дії в рамках цього процесу за п'ятьма векторами політик: у сфері громадського здоров'я, надання медичних послуг, медичної освіти, фармацевтичної, економічної та маркетингової.

У результаті проведеного дослідження здійснено візуалізацію наукового ландшафту теорії здорового розвитку національної економіки, що дало можливість окреслити трансформацію зміни зацікавленості науковців та практиків до чинників розвитку національної економіки. Набули подальшого розвитку класифікація наукових підходів до оцінювання рівня здорового розвитку національної економіки, а також інструментарій визначення рівня якості залучення цільової аудиторії інтернет-ресурсами сфери здоров'я із застосуванням скорингового аналізу. Також авторкою розвинуті методичні засади прогнозування динаміки рівня внутрішньогалузевої торгівлі фармацевтичною продукцією із застосуванням рядів Фур'є, що дозволило визначити стратегічне спрямування розвитку внутрішньогалузевої торгівлі фармацевтичної галузі в Україні.

6. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувачки.

Наукові результати дисертаційного дослідження опубліковані в наукових публікаціях загальним обсягом 33,39 друкованих аркушів, із яких особисто авторці належить 23,88 друкованих аркушів, із яких 6 розділів у колективних монографіях, 24 статті в наукових фахових виданнях України, 2 публікації у інших наукових виданнях України, 7 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних даних Scopus та/або Web of Science), 14 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

7. Апробація результатів.

Основні результати дисертаційної роботи реалізовано як практичні рекомендації у діяльності органів державної влади та профільних громадських організацій та центрів. Науково-практичні розробки авторки враховані при виконанні поточних завдань Стратегії регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 рр.; пропозиції щодо виокремлення пріоритетних орієнтирів міської політики здорового розвитку використані в діяльності виконавчого комітету Сумської міської ради; запропоновані інструменти вдосконалення інформаційно-просвітницьких кампаній з питань профілактики захворювань використані в діяльності КНП Сумської обласної ради «Обласний клінічний медичний центр соціально небезпечних захворювань»; рекомендації щодо реалізації національної комунікаційної стратегії протидії поширенню захворюваності серед населення – у діяльності КНП Сумської обласної ради «Регіональний клінічний фтизіопульмонологічний медичний центр»; інсайти щодо впливу інструментів комунікацій на населення в системі освіти впродовж життя – у діяльності громадської організації «Центр освіти впродовж життя»; рекомендації щодо складових атрактивної стратегії промоції туристичних локацій країни, зокрема медичних – КУ «Агенція промоції «Суми»».

Результати дослідження використані при реалізації міжнародного грантового проєкту за програмою Жан Моне (Еразмус+) «Здорова економіка та політика: європейські цінності для України», зокрема використані напрацювання дисертантки щодо селекції моделей поведінки споживачів у сегменті здорової продукції з визначення конфігурації критеріїв вибору продуктів та інструментів маркетингового впливу на цільову аудиторію відповідно до кожної споживчої моделі. Результати дисертації використовуються в навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін «Економічна політика та державне регулювання», «Поведінка споживача», «Прогнозування в маркетингу».

8. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності.

За результатами перевірки дисертаційної роботи Летуновської Н. Є. на наявність ознак академічного плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism встановлено коректність посилань на першоджерела інформації для текстових запозичень, а також ілюстративного матеріалу. Не виявлено випадків навмисних спотворень, ознак фальсифікації даних. Отже, порушень академічної доброчесності не виявлено.

9. Відповідність фаху.

Дисертація Летуновської Н. Є. за темою, предметом, об'єктом дослідження та змістом визначених завдань, науковою новизною та практичними результатами, теоретико-практичною цінністю відповідає спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

У ході перевірки дисертаційної роботи не виявлено зауважень щодо суті самої роботи.

УХВАЛИЛИ:

1. Дисертаційна робота Летуновської Н. Є. на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки» є завершеною науковою працею, яка містить нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати щодо системного підходу до розроблення підґрунтя забезпечення здорового розвитку національної економіки в системі державного управління. Робота характеризується єдністю змісту, послідовністю викладу матеріалу, відповідає принципам академічної доброчесності і свідчить про особистий внесок здобувача в науку.

2. У 54 наукових працях авторки повною мірою висвітлено зміст дисертації, з них 2 монографії у співавторстві, 4 розділи в колективних монографіях, 32 статті, зокрема 24 статті у фахових наукових виданнях, 8 статей у зарубіжних наукових періодичних виданнях та у виданнях, що індексуються міжнародними наукометричними базами даних (Scopus та Web of Science), 14 матеріалів доповідей у збірниках праць конференцій.

3. Дисертація Летуновської Наталії Євгенівни на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 р.

4. З урахуванням значення виконаної роботи та актуальності проведених досліджень дисертаційна робота Летуновської Наталії Євгенівни на тему «Методологічні засади забезпечення здорового розвитку національної економіки» рекомендується до представлення на розгляд у спеціалізовану вчену

раду Д 55.051.06 на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Рецензенти:

Доцент кафедри бухгалтерського
обліку та оподаткування
Сумського державного університету
доктор економічних наук, професор

Інна МАКАРЕНКО

Професор кафедри міжнародних
економічних відносин
Сумського державного університету
доктор економічних наук, професор

Леонід ТАРАНЮК

Доцент кафедри маркетингу
Сумського державного університету
доктор економічних наук, професор

Олена ЧИГРИН